

читання залежить від рівня оволодіння технікою читання та ґрунтується, головним чином, на засвоєних знаннях, уміннях і навичках із читання, одержаних іноземними студентами на підготовчому етапі, що забезпечують плавний перехід до навчання у ЗВО на поглибленому етапі. При цьому значна увагу приділяють виразності усного мовлення, техніці та швидкості читання» [2, с. 216-217].

Отже, формування читацької грамотності іноземних студентів передбачає ознайомлення їх із різними видами й техніками читання, формування в здобувачів освіти критичного мислення, емоційного інтелекту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 / [кол. авт.: М. Мазорчук (осн. авт.), Т. Вакуленко, В. Терещенко, Г. Бичко, К. Шумова, С. Раков, В. Горох та ін.]. Київ : УЦОЯО, 2019. 439 с.
2. Субота Л.А. Формування зрілого читання іноземних студентів фармацевтичних спеціальностей у процесі вивчення текстів за фахом. Modern philological research: a combination of innovative and traditional approaches: Conference Proceedings// International Scientific-Practical Conference (April 27-28, 2018). Tbilisi: Baltija Publishing. Pp. 215-218.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ СЕМАНТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Данильчук В. Р.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри методики викладання
та змісту освіти Рівненського ОІППО*

Саприкіна О. П.

*старший викладач кафедри методики викладання
та змісту освіти Рівненського ОІППО*

Фразеологічні одиниці у контексті тієї чи іншої культури, володіючи образним емоційно-експресивним характером, є одними із найважливіших мовних засобів, що забезпечують виразність і красу мови. Саме у фразеологізмах знаходять відображення історія народу, своєрідність його культури і побуту, транслюються поведінкові настанови з покоління в покоління.

У науковому розумінні фразеологізми є високо інформативними одиницями мови, що цікаві не лише як засіб спілкування, а й як засіб пізнання національного характеру народу, проникнення у систему його цінностей. Вивчення означених одиниць важливе для дослідження зв'язку історії, культури народу з його мовою та трансляції культурної інформації, що яскраво виявляється саме на фразеологічному рівні.

На сьогодні неабиякої актуальності набуло питання порівняльного вивчення системи фразеологічних одиниць різних мов. Це пояснюється розвитком міжкультурних контактів, вивченням універсальних і специфічних характеристик

поведінки і спілкування різних народів, визначенням тих культурних цінностей, які є основою комунікативної діяльності. Науково-технічний прогрес, що охоплює нові сфери життя, міжнародне співробітництво в різних галузях призводять до небувалого розвитку контактів як між державами, так і між різномовними громадами людей. У зв'язку з цим питання відтворення комунікативної функції мови того чи іншого народу набуває особливої ваги, адже міжкультурна комунікація не може успішно здійснюватися без знання означених особливостей. Крім того, досконале вивчення мови, враховуючи фразеологічні одиниці як її невід'ємну одиницю, сприятиме поглибленню й розширенню мовних та культурних контактів між народами.

Загалом фразеологія – досить молода галузь мовознавства, розвиток якої бере свій початок з другої половини ХХ століття. Поняття «фразеологія» походить від грецького *phrasis* – «вираз» та *logos* – «вчення». У науковий обіг термін «фразеологізм» вперше ввів швейцарський мовознавець Ш. Баллі. Щодо поняття «фразеологічна одиниця», то його запровадив В. В. Виноградов, запропонувавши ґрунтовну класифікацію означених мовних одиниць. Крім того, у мовознавчій науці також живаються терміни «стійке словосполучення», «стійкий зворот», «стійка фраза» та «ідіома», що властива, зокрема, дослідженням у галузі англійського мовознавства.

Отже, поняття "фразеологічна одиниця" трактується як одна із мовних універсалій, особливий знак мови, що характеризується своєю стійкістю (сталістю форми), метафоричністю, переносним значенням та експресивним поєднанням слів.

Володіння англійською мовою не може бути досконалим без вивчення такого розділу мовознавства як фразеологія, адже фразеологічні одиниці є носіями закодованої інформації, що може сформувати портрет певної нації. Зіставляючи фразеологічні одиниці англійської та української мов можна стверджувати, що за наявності певної і закономірної різниці у фразеології цих народів, є і багато спільного, що вимагає певних фонових знань від учасників комунікації.

У той час як в українській мові використовується термін «фразеологізм», за англійським закріпилася назва «ідіома» – *idiom*. Це усталені вирази, слова, які не можна перекласти окремо, оскільки в такому випадку початкове значення виразу не зрозуміти. В англійській мові ідіоми використовуються задля створення нових слів, адже словниковий запас англійської мови не є дуже великим. В українській мові використані ідіоми можна легко замінити синонімами, а загалом використання ідіом можна пояснити бажанням автора урізноманітнити мову та зробити висловлювання персонажів більш наближеними до типових розмовних.

Із точки зору порівняння досліджуваних одиниць, варто зазначити, що до складу англійських ідіом зазвичай найчастіше входять прийменники та прислівники, тоді як до складу українських – іменники та дієслова. Крім того, цікавим видається порівняльне вивчення семантичних груп фразеологізмів. Концептуально фразеологізми, що базуються на тих чи інших видах діяльності, природно відображають географічні та історичні умови розвитку народу. Так, Англія – острівна країна з м'яким вологим кліматом, що залежить від моря і морської

професії, тож маринізми та фразеологізми, у яких використовується погодна лексика, займають у мові важливе місце. Приміром, фразеологізм *indian summer* ніяк не відповідає подовженню а *summer of an Indian*, оскільки він означає або «бабине літо, золоту осінь», або «розквіт, другу молодість». Особливість фразеологізму полягає в тому, що він пояснюється іншими лексичними засобами, поза тими, що входять до його структури.

Етноніми у фразеології – теж складова географічного положення та історичних зв'язків країни. Розглянемо деякі з них: *to carry coals to Newcastle* – дозити вугілля в Ньюкасл (Ньюкасл – центр вугільної промисловості в Англії). В країнській мові означений фразеологізм може мати відповідник гриби (дрова) до лісу возити; *when Greek meets Greek then comes the tug of war* – наскочила коса на камінь, наскочив чорт на біса; *when in Rome, do as the Romans do* – із вовками жити – по вовчому вити.

Зоосемічні та ботанічні елементи також певною мірою різняться. Розглянемо детальніше, які образи використовуються в англійській мові: *hawk will not pick out hawk's eyes* (собака собаці хвоста не відкусить, ворон ворону ока не виклює); *when the cat's away the mice will play* (кіт з хати – миші на стіл); *take the bull by the horns* (брати бика за роги); *proud as a peacock* (пихатий як індик); *a cat in gloves catches no mice* (сидячи на печі, не спечеш калачі); *every dog has his day* (буде й на нашій вулиці свято).

Приміром, англійський вислів *till the cows come home* передати українською можна так: коли рак свисне, як риби забалакають, як горобці занявкують, як у курки зуби виростуть, як півень знесеться, як свиня на небо подивиться. У часи, коли створювалася дана приказка, побут англійця був тісно пов'язаний із тваринництвом. Однією із можливих етимологій даної паремії може бути той факт, що коли корів відводили на пасовище, то їх повернення до дому очікували лише наступного ранку. Інший варіант в тому, що дана приказка може бути шотландського походження. У Шотландському Гайленді худоба могла пастися на пустирях місяцями, допоки нестача трави не змусувала її восени повертатися до та почав використовувати даний вираз у переносному значенні. В означеному варіанті використані часткові лексичні еквіваленти щодо англійського фразеологізму, спостерігається збіг за значенням, стилістичною спрямованістю, різниця полягає лише в образності: в англійській – корова, в українській – рак, риби, горобці, курка, півень, свиня. Крім того, можна й помітити деякі відмінності і в семантичній спрямованості. Так, в англійській мові приказка позначає дуже довгий проміжок часу, а в українських еквівалентах – значення чогось неможливого щодо часу.

Досить багато фразеологізмів в обох мовах виникли на основі певного історичного факту, наприклад, «*to dine with Duke Humphrey* - залишитися без обіду». Якось боржники в Лондоні ховалися від своїх кредиторів у Соборі святого Павла, де, серед інших, знаходиться і гробниця герцога Гамфрі; на запитання, де він буде обідати, боржник відповідав, що обідатиме з герцогом, тобто ніде.

Порівнюючи англійські соматичні фразеологізми з українськими, спостерігаємо, що значна їх кількість має відповідники в українській мові, хоча

далеко не всі. Ось, скажімо, фразеологізми зі словом heart дуже часто відповідають українським зі словом душа: at heart in reality; fundamentally; basically (в душі) break someone's heart to cause someone great disappointment or sorrow, as to disappoint in love (розбити серце); affirm one's integrity (їй-богу).

У порівняльних фразеологізмах англійської та української мов основа для порівняння теж зазвичай не співпадає: as black as a cinder (a crow, crow's wing, as a raven, as coal, as ink, as jet, as soot, as the ace of spades) – чорний як смола, сажа; sober as a judge – тверезий як скельце; good as gold – золото, а не...; fresh as a daisy – свіжа як квіточка.

Особливу проблему викликає переклад фразеологізмів, адже більшість із них не можна перекласти дослівно. У багатьох випадках фразеологічні одиниці мають чітко виражене національне забарвлення, у зв'язку з чим зазвичай не мають абсолютних відповідників у іншій мові. Складність перекладу ідіом полягає в тому, що перекладач повинен уміти їх розпізнати і підшукати відповідний український варіант. Безперечно, найкращий спосіб перекладати фразеологізм фразеологізмом. Це можливо тоді, коли англійська та українська мови запозичили фразеологічний зворот з інших мов (найчастіше класичних), приміром, *strike while the iron is hot* (куй залізо, поки гаряче).

Отже, для передачі символічного значення фразеологізмів необхідне глибоке розуміння самобутності мови. У ході перекладу важливо звернути увагу на те, чи доречно загалом використання того чи іншого фразеологізму. Якщо він недоречний в означеному контексті, найкращим способом перекладу буде описовий, тобто відмова від перекладу фразеологізмом. Безперечно, фразеологізми є яскравими ілюстраціями ментальних особливостей їх носіїв, одним із найбагатших ресурсів інформації, культурним кодом носія мови та світобачення народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Береза Т. А. Сучасний англо-український словник живої мови. Львів : Априорі, 2012. 400 с.
2. Зінченко Г. Є. Англійські прислів'я та їхні українські відповідники. Київ : Арій, 2018. 112 с.
3. Англоукраїнський фразеологічний словник / Уклад. К. Т. Баранцев. 2е вид., випр. К. : Знання, КОО, 2005. 1056 с.
4. Багнюк Анатолій. Символи українства. Художньоінформаційний довідник. Анатолій Багнюк. Тернопіль: Новий колір, 2008. 828 с.
5. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивнодискурсивній парадигмі лінгвістики. Монографія. А. М. Приходько. Запоріжжя: Прем'єр, 2008. 332 с.
6. Клименко А. Ідіоми в Англійській мові (Idioms) : вебсайт. URL: <http://englishprofi.com.ua/%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D0%B8/idioms/> (дата звернення: 01.12.2020 р.).
7. Словник фразеологізмів української мови. Уклад. : В. М. Білоноженко та ін. К. : Наук. думка, 2003. 1104 с. (Словники України).
8. Удовиченко Г. М. Фразеологічний словник української мови. Київ : Вища школа, 1984. Т. 1 : А-М, 304 с. Т. 2 : Н-Я, 384 с.
9. Семашко Т.Ф. Особливості семантики та функціонування слів-кологративів в українській фразеології : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2008. 27 с. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua:8080/123456789/501> (дата звернення: 15.03.2020).

10. Фразеологія: знакові величини. Навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов. Я. А. Баран, М. І. Зимозря, О. М. Білоус, І. М. Зимозря]. Вінниця : Нова Книга, 2008. 256 с.

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ В МЕЖАХ КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)» У ТЕХНІЧНИХ ЗВО

Дзюба М. М.

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри журналістики та українознавства

Національний університет водного господарства та природокористування

У сучасній гуманітаристиці термін *мовна особистість* став загальнонауковим: ним оперують дослідники мовознавства, психолінгвістики, лінгводидактики, культурології, педагогіки, психології, соціології, соціолінгвістики, філософії тощо.

Незважаючи на те, що поняття мовної особистості у сучасній науці (зокрема мовознавчій і лінгводидактичній) окреслено досить виразно (роботи Ф.Бацевича, А.Загнітка, Т.Грубої, Л.Мацько, Л.Струганець, С.Ярмоленко та ін.), тема формування креативності мовця залишається актуальною.

В українському науково-освітньому просторі хрестоматійним стало трактування мовної особистості як носія мови, «який не лише володіє сумою лінгвістичних знань (знає поняття й відповідні правила) чи репродукує мовну діяльність, а й має навички активної роботи зі словом. Підвалини мовної особистості – пробудження індивідуальної мовотворчості, таке засвоєння мови, яке забезпечує вільне самовираження особистості у різних сферах людського спілкування» [1, 29]. Зрозуміло, що професійна сфера, як жодна інша, потребує ґрунтованого у спілкуванні фахівця, адже мова в сучасному світі є одним із основних інструментів професійної діяльності.

Вища школа може зробити багато для формування мовної особистості, бо вона є саме тим простором, де відбувається активний комунікативний процес у період становлення майбутнього фахівця.

Виховання національно свідомої мовної особистості, яка бездоганно володіє фаховою термінологією, новими комп'ютерно-лінгвістичними технологіями, здатна пропонувати творчі ідеї, набувати комунікативного досвіду, що сприяє розвитку креативних здібностей та спонукає до самореалізації фахівців, активізує пізнавальні інтереси – основні завдання курсу „Українська мова (за професійним спрямуванням)” у технічному ЗВО.

Неодмінна умова реалізації цих завдань – інноваційний та пізнавальний за змістом навчальний процес, у якому створено можливості активізації резервів кожного його учасника. Розвивати інтелектуальні, творчі здібності студентів, активізувати їхню мисленнєву й мовленнєву діяльність, виробляти вміння й навички ефективного спілкування, тобто формувати основу фахового іміджу